

Radka Denemarková
Peníze od Hitlera

(Letní mozaika)

HOST

Radka Denemarková

Peníze od Hitlera

Radka Denemarková
Peníze od Hitlera
(Letní mozaika)

© Radka Denemarková, 2006
Photography © Eva Fuková, 2006
© Host – vydavatelství, s. r. o.,
2006, 2011 (elektronické vydání)

ISBN 978-80-7294-432-3
(Třetí, elektronické vydání. Formát PDF)
ISBN 978-80-7294-433-0
(Čtvrté, elektronické vydání. Formát ePub)
ISBN 978-80-7294-454-5
(Páté, elektronické vydání. Formát PDF pro čtečky)
ISBN 978-80-7294-455-2
(Šesté, elektronické vydání. Formát MobiPocket)

Tuto knihu věnuji:

JANU DENEMARKOVI mladšímu.
Nebojí se dívat do slunce.

VLADIMÍRU VOLFOVI.
Nebál se dívat do slunce.

Což nemáme ke všem svým postavám víceméně tento poměr: tohle jsem já, a kéž mi Bůh odpustí? (Graham Greene)

Člověk myslí, Bůh se směje. (židovské přísloví)

Žádná podobnost není náhodná.
Všechny ty příběhy se staly. Pořád nevím proč.

Prolog

Denis svírá v ruce zelenou, zašpičatělou lopatku a noří ji do změkklé, narudlé hlíny. Nasáklé, nacucané vodou po noční průtrži mračen.

S vyplazeným jazykem, kterým se chvílemi úporně opírá o bílý plůtek zubů s dvěma chybějícími laťkami, zadupává miniaturní rýč hloub a hloub, nástroj překotí a vyrýplou hromádku odloží na rostoucí kopeček vedle pravého kolena. Mlaskavými ranami oplácává vznikající mohylu. Má rád tu mazlavou hmotu. Pak lopatku odloží. Teď zavrtává vztyčený ukazováček. Až po druhý kloub prstu, hlína prst obepíná s příjemnou mrazivostí, ale i zalézá za nehet, natlačuje se, rozšklebuje hranici mezi masem a nehtem, zemina rozráží bolestivou překážku, sunout prst nezměněným tlakem dál by slast proměnilo v trest. Denis prst spěšně vynoří. Zvědavě prohlíží kolík zohyzděný nabalenou hlínou, prohlíží ho ze všech stran, přiloží k tváři. Rozetře pruh přes levou i pravou tvář, středem čela, pod krkem rozpatlá pruh přes pahrbek ohryzku.

Číhající indián na válečné stezce.

Ušmudlanou rukou znovu pevně obejmě oprýskanou zelenou rukojeť a začne odlupovat, odkrajoval pláty zeminy, hlíny prorostlé a stmelené kořínky trav a plevele. Trvá to několik minut, než se lopatka ohne, zarazí a strne nad vzdorující, tvrdou překážkou. Denis povolí. A podlouhlé řezy promění v jemné, horečnaté odsekávání

hlinovitého gyrosu. Když udýchaně skončí, leží před ním nápadně dlouhá a úzká mísa s podivnými výstupky, vrásčitými puklinami a dírami. Bílá mísa. Zdvihne ji a čistí. Vylupuje z ní zbytky nečistot. Oplachuje ji dětskou konvičkou, také zelenou, s červeným rypáčkem kropenky. Odběhne jenom dvakrát. Aby konvičku naplnil špinavou dešťovou vodou. Ze staré narezlé vany, kterou před lety pohodili u jahodového záhonu. Aby se v ní Denis mohl v létě cachtat. Očištěnou, vyprázdňenou, proděravělou mísu otočí. A zdvihne.

Dívá se překvapeně do dvou prázdných otvorů. Očních důlků.

Je to lebka.

Lidská lebka.

Pětiletý Denis ji opatrně přenese z jabloňového sadu na pískoviště.

Široce rozkročená Žena si bezmyšlenkovitě utírá ruce do kárované, bíločervené utěrky. Jsou dávno suché, ale ona je otírá, masíruje nezvykle dlouho, ztracená ve svých útržkovitých vzpomínkách, které se snaží pochyťat, slepit, utřídit. Utěrku přehodí přes oprýskanou, několikrát přetíranou kuchyňskou židli nedaleko sporáku. Vezme bělostný porcelánový talíř s modrými ornamenty, který kontrastuje s její venkovsky ošlehanou tváří, naklade souměrný vějíř houskových knedlíků a do vzniklé vyschlé tůňky vlije kovovou naběračkou tmavohnědou omáčku s třepeninami masa. Opatrně, aby knedlíkovou bělost nepotřísnila.

Horký talíř postaví v jídelně před muže, který si už omyl unavený obličej a vyhrnul rukávy modrobílé flanelové košile. Muž hltavě a beze slova jí. Žena sedí vedle něj a pozoruje černé chmýří na hřbetu mohutné ruky s ulámanými nehty, milované ruky, která neohrabaně sví-

rá stříbrnou lžící. Neunavitelný bagr, který odstraňuje nános v talíři.

Žena vstane jenom jednou, aby si z kuchyně přinesla zapomenutou utěrku, má ji položenou na klíně, drží ji pevně a co chvíli si do ní utře suché, popraskané, zarudlé ruce. Muž vytře posledním, nadýchaným kouskem zbylou omáčkovou stopu, sleduje ji pečlivě, dvakrát zakrouží kolem talíře. Teprve když nacucané sousto zmizí v mužově nenasytném chřtánu, Žena se osmělí. Řekne spokojeně funícímu muži, že našla Denise na pískovišti, jak si dělá bábovičky, *otloukej se bábovičko, jestli se mi nepovedeš, budeš bita jako žito.*

Muž si mohutně řihne a upije piva z chladivě orosené lahve, ačkoliv má před sebou sklenici vyrobenou speciálně pro tento účel, s nezvyklou rytinou.

„No a co má jako bejt?“

Našla Denise, jak si dělá bábovičky. Seděl na bobku uprostřed hromady písku, obklopen obrovskými kopci podivně zborcených, pískových tvarů. Tmavě žlutavými kopci s prohlubeninami a výhřezy. Podobnými těstu, které se v troubě před dopečněním vylilo z formy. Denis soustředěně plnil mokrým pískem podivnou, proděravělou nádobu.

„Jestli ti sebral něco z kuchyně, tak mu prostě jednu vraž a příště už si dá majzla.“

Žena se nadechne a pokračuje nerušeně v řazení *svých* slov. Přistoupila k pískovišti blíž, Denis vyčkávavě mlčel, asi vycítil, že našel něco vzácného. Posvátného. Poklad. Jen zatím nevěděl jaký. Žena mu tu podivnost křečovitě vyškulbla ze zasviněných prstíků a odnesla do kůlny. Denis za ní mlčky a vzdorovitě cupital, rval ji za sukni, pral se s ní. Vrazila mu facku.

„No a co, tak už se, krucinál, ženská, konečně vymáčkni!“

„To není... běžná věc. Je to... to je...“

Ženě jako by do krku někdo vecpal celý ten zmizelý vějíř knedlíků a promísil je s hmatatelným strachem, který jí roztrásl hlas.

„Chci, aby ses na to podíval sám.“

„No tak to přines sem!“

„To nejde. Musíš se mnou. Zvedni se, jdem.“

„Kam?“

„Do kůlny.“

Muž se neochotně vztyčí, utáhne povolený opasek a stáhne jím masu tuku kolem boků.

„To je cirkův kvůlivá náky blbý hrače.“

Noc.

Prořízne ji světlo, do něhož vstoupí dvě postavy. Na zápraží se zastaví. Rozštěká se první pes. Sousedův. A pak celá smečka, vesnicí proběhne staccatový signál ostražitosti. Pes pozná svůj omyl, předá ostatním uklidňující zprávu a vesnice znovu ztichne. Teprve pak se dvojice rozpohybuje.

V kůlně není žárovka, muž rožne oko baterky. Hromadí se tu harampádí. Staré věci, které by se jednou mohly hodit; většinou si už na ně nikdo nikdy nevzpomene. Polámané hrábě a staré vidle na snopy. Šrotovník na obilí. Rozdvojené rýče. Lis na slámu a ruční pohrabovačky. Nízký regál s vylámanými policemi. Vysoká dětská malovaná židlička. Němé, vykuchané, rozložené rádio. Fukar, rozbitý mlýnek na čištění obilí. Otlučená malovaná alma-
ra, které se nedovírají přední dveře; pravá polovina se zplihle uvolnila a klekla k zemi.

Světle zelená kredenc s posuvnými, skleněnými dvířky a vylámanými šuplíky bez držadel.

Na kredenci trůní tmavohnědá papírová krabice s nápisem Elektrolux, zatížená starou knihou v kožených des-

kách. Žena vytrhne muži z ruky baterku. Je natolik fascinovaná papírovou hnědí, duchem nepřítomná, že muž svůj odpor spolkne. Blíží se ke krabici. Muž škobrtne o převrženou židli s protrženým, proplétaným sedátkem.

„Zatracená práce, jestli se tu motáme zbytečně a kvůli vá nějaký blbině!?“

Žena se mlčky zastaví před krabicí. Mlčky podá muži baterku, mlčky zdvihne knihu vázanou v kůži a pohodí ji na zem. Muž si posvítí na nesrozumitelný nápis vrytý švabachem do kožené vazby. Žena obřadně odklopí křídla krabicového krytu a ustoupí. Mlčky naznačí, ať se muž podívá sám. Čeká.

„No tak, jen se podívej!“

Muž si odplivne.

„Jak ten idiot tu čučím.“

Hrábne do krabice, vyloví tvrdý bílý předmět. Svítí na sešivanou, nesouměrnou kouli. Otočí ji a ztuhne, baterka zostří kontury zpevněných míst, srůsty švů a upozorní na temné prohlubně prázdná. Očnice. Obličejový skelet. Muž lebku prudce odhodí zpátky.

„A do prdele! Do prdele, do prdele! – Kde to sebral?“

„Řiká, že to vykopal na zahradě.“

„Na kerý zahradě?“

„Na kerý asi, na naší! Co začíná jabloňovej sad. RENE a ty holovouský malináče.“

Muž si hrčivě odkašle a odplivne.

„A to našel... to si hrál... to vyčenichal jenom todle?“

„Jenom tohle.“

„No, co na mě tak vejráš, co na mě tak čumíš, třeba, třeba to je takovej ten, ten neandrtálec, co je dneska vyhrobávaj a píšou vo tom v novinách, dyť to vůbec nemusí bejt...“

„Co budeme dělat?“

Muž pochopí. Není ta správná chvíle na fantazírování. Oni dva si lhát nemusí. Žena to dává najevo svým pevným postojem, ale i roztřeseným hlasem. Zvlhlýma očima. Muž konstruktivně zvěcní.

„Najdem zbytek. Musí nám říct, kde to našel. A ty si pro něj připravíš nějakou pohádku.“

„Už spí.“

„Tak ho probudíš!“

O půl hodiny později stojí Denis u okna svého rozlehlého pokoje v prvním patře. V závoji záclon. Ukrývat se nemusí, ti dva dole jsou příliš zaujati svou prací a ukonejšení noční černotou. Ale Denis je vidí. Vidí muže a Ženu, jak horlivě odhrabávají zeminu kolem místa *jeho* pokladu, zorávají půdu *jeho* lebky, prohmatávají lůžko neznámé bytosti. A nad nimi ševlí listí jabloní, které za měsíc popadá, které každý rok popadalo a smísilo se, přikrylo spáče a ulehčilo mu, rozpadali se společně, než lůžko objevil Denis. To Denis ho měl objevit, čekalo na něj. Muž a Žena vytahují pokroucené laťky a bílé tyče a zvláště tvarovaný košík. Tehdy Žena zavravorá, opře se o kmen jabloně a zvrací.

Denis se dívá, jeho vzdor roste. Ty hračky patřily *jemu*, *on* je měl objevovat. Jednu po druhé. Oni mu je ukradli. Ty hračky jsou *jeho*. Zítra si je vezme zpátky. Denis je unavený, oči se mu klíží, nevydrží stát. Docupitá k posteli, položí vedle sebe plyšového medvěda, přikryje se. Než usne úplně, radostně si představuje, jak vedle něho leží nalezená bílá hračka a v jejích důlcích se rozsvětluje barevný ohňostroj pohádkových světů.

Dlouho nezmizí z Denisových dětských představ. Až za dva roky ji překryje a vytlačí narození sestry Nataši. Kdy ho začne fascinovat křehkost a krása *živého* lidského těla.

Návrat první (léto 1945)

Mrazivá krusta

Po návratu *odtamtud* žiju jako pod tlustou vrstvou ledu, na kterém všichni ostatní dychtivě bruslí, s radostně rozpálenými tvářemi. Hluboko pod ledem. Neviditelná. Osamělá. Tušená. Bezmocná. Odsouzená čekat, kdo udělá poslední gesto, tečku za nepovedenou větou, zašlápne tenounkou, vysunutou slánku. Zatavenou v mrazivé krustě.

Vracím se domů. V mylném pocitu, že toto je stále ještě můj domov. Palčivé horko. Vyhýbám se i prašným cestám. V těžko odůvodnitelném pudu sebezáchovy. Teď už můžu jít středem. Rázovat horkem rozškvařených silnic jako ostatní. Už se nemusím bát. Je po válce.

Raději se ještě bojím.

Vytuším vztyčený prst kostelíka, červeň natěsnaných střech a podlouhlou nudli zámečku i budovy našeho statku. Vláčím se škarpami, nohy si nechávám ošlehávat zahavými kopřivami, těmi zelenými pilkami, *řežu dříví na polínka, ať má čím topit maminka*, to jsme zpívali nad propletenýma dětskýma rukama s maminčinými štíhlými křídly. Její vystouplé modré žíly na zápěstí, ty skrýt neuměla, na tepající potrubí těla ještě žádný krycí kosmetický přípravek nevymysleli. Večer se její ruce leskly voňavou mastnotou. Promasírovány speciálním krémem v noci odpočívaly.

Odpočívaly vlastně i ve dne.

Třesou se mi kolena.

Padnu do polehávající, seschlé trávy. Pod vysoké slunce. Vyhmátne si mě. Neomylně. A na obnaženou bělost rukou a nohou vychrstne proud horkých jehliček. Jsem snadný terč. Každý si hledá svůj terč. A najde. Vždycky je někdo o stupínek níž. Bezbrannější.

Odkrytější.

Pozoruju zblízka rozpochybovanou zem. Z výšky je klid. Nehybnost. Pod lupou nervní panika. Hmyz. Mravenci. Střevlíci. Tesařík. Cvrčci. Sviňky. Beruška. Zelená kobylka. A pavoučí úprk. Zatímco mě seshora roztavuje žár, oni se vyhýbají studeným slaným krůpějím, které já zastavit neumím. Zabívám havěť slanou průtrží, utopí se v mém smutku, palčivě bezmocném smutku. Už nic nebude jako dřív. Nikdy se nebudu dotýkat *jejich* kůže. Kůže chrání živoucí těla. Nikdy nebudeme pohromadě. A i kdybychom byli... Kam bychom odložili bezprostřední minulost, jak bychom se vyhrabali a vylhali z jámy. Ve které rodina uvízla. Moje dětství. Co všechno tam uvízlo... Je to pryč, no tak, je to pryč.

Zbyl náš statek. Zdi, za kterými se schovám a obrním, za kterými se sesunu k zemi, abych se pak znovu postavila na nohy, zdi, za kterými se posilním šťastnými vzpomínkami. Zdi, za kterými se schovám a obrním, za kterými...

Země puká. Kolébám hlavou sem a tam. Těžkým závažím zamáčknu a rozdrtím prchajícího mravence. Zbytky mravenčího těla rozválím prostředkem čela; moje nalepené znamení smrti. Prsty se zachytávám trávy, vyškubávám ji po trsech. Dokud nevymizí nutkání řvát a ječet a nehty si rozdrásat předloktí, zatnout nehty hluboko do kůže a nepovolit, rozpřáhnout ruce a vši silou udeřit do obnaženého hřebíku, stisknout v dlani sklenici a rozdrtit na skelnou padrt. Rvu nevinnou travu. A jitrocel. Bílý

heřmánek. I dobromysl. Dokud se neunavím, dokud se nesvalím.

Oslepí mě sluneční láva. Ležím na levém boku. Schoulená. S koleny pod bradou. Jako plod v matčině břiše. Možná jsem pár minut zdřímla. Možná jen omdlela. Slunce praží a opéká moji pravou tvář. Levou zchladila zem nasáklá slzami. Vstanu. Jako zbitá. Upravím si blůzku a sukni. Nemilosrdně ze sebe smetu přichycená stébla trávy. Nahmatávám okraje podél sukne a vsunu prst pod lem tam, kde se rozpáral. Jako do náprstku. A nasliním. Hrdlo mám vyschlé. Nehtem obaleným ve zvlhčené látce z čela seškrábnu a vydrhnu rezavé zaschlé zbytky mravenčího těla. Sukně se přetočí a zdvihne celá, utvoří kolem mne kornout. Jsem v zákopu. Od pasu nahoru. Znovu nasliním. Překlopím kornout. A přidřepnu, abych přetřela zaprášené boty s přezkou. Které mi v Praze nazula vystrašená teta Ottla. Chtěla jet se mnou. Vyklouzla jsem jí, vztekala jsem se. Domů se vrátím sama. Jsem už přece dospělá.

Při pohledu na ostře zelenou travu příkopu s nahnile rudými třešňovými plody, do nichž se nabodává hejno vos, potlačím nutkání zvracet.

Ves se zdá být liduprázdná. Nikdo nevybíhá z bílých domků, jak jsem si vysnila. Nikdo mě nevíta, neobjímá, nelituje. Nevnučuje plný talíř. Zazmatkuju ze strachu, že nikdo nepřežil...

Možná ten na ježka ostříhaný tvor nikoho nezajímá, protože se nedrží tátovy ruky. Vedle té holky nerázuje respektovaný, klátivý muž v klobouku. Muž, který vzbudil pozdvižení, když za temného dunění motoru projížděl návsí na dlouhém motocyklu. *Originální koncepce Čechie-Böhmerwald*, vysvětloval nadšeně a hrdě zvědavým mužským pohledům. Nechával je obludu osahat, zařídít si,

objet celý zámeček. Jednoho po druhém. Osobně svezl dokonce i zaskočeného holiče Kleina; ten se natřásal s břitvou v ruce, v zmrazené pozici úslužné poklony. To burácivé monstrum mě tehdy děsilo, cestovní model uvezl kromě řidiče i dva pasažéry. Když maminka po první jízdě slézala dolů, opírala se o tatínkovu dlaň, aby udržela rovnováhu. Točila se jí hlava. Zděsila se skvrny od oleje na nových smetanových šatech, šitých na míru, do ucha tatínkovi rozčileně šeptla *nechci skončit jako Duncanová*. Od té doby k tatínkově nelibosti na zázračný model nenasedla. Já ano. Tehdy vybíhali, tehdy se klaněli, tehdy mávali. Smáli se a mávali. Možná se jen smáli. To monstrum mě děsilo a dnes bych si tolik přála, abych za zády zaslechla burácení hromu, uskočila. A uviděla skvrnu od oleje na smetanových šatech.

Do mozku mi někdo zasouvá fotografii, která se zasekne. V okrajích stráží dlouhý motocykl dvě dospělé postavy. Maminka v krajkových, smetanových šatech a v kloboučku, který si přidržuje pravou rukou. Otec v černém úboru, rozkročen, jednou rukou opřený o motocykl, druhou frajersky v bok. A na dlouhém sedadle, jako v hledišti, s překříženýma nohama, v bílých podkolenkách mí sourozenci. Rozálie. Adolf. A uprostřed já, s nedopnutými patentky na modrých sametových šatech, které jsem na sebe před focením spěšně hodila. Adin se pitvořil.

„Wie hatte sich die Schwester denn so schnell angezogen?“

A s obrovskou mašlí ve vlasech.

„Do vlasů ti usedl motýl,“ přečesala mě maminka, „jen mu načechráme křídla.“

Zastavím se v jabloňovém sadu. V našem jabloňovém sadu.

Jsem doma.

Srdce v hrudi prudce bubnuje, takové nesnesitelné dusno a já nemohu ovládnout zimniční třás. Na každém čtverečním centimetru vyslídím dotek svých nejbližších. Dotek života, který jsem žila. Teď život pozoruju. Však já najdu způsob, jak život přežít.

Musím se sebrat, ovládnout nadouvající se oční víčka. Ne se před cílem zhroutit jako před hodinou. Tam. Na oslněné louce v blízkosti škarpy se zkroucenými třešněmi. Všechno bude dobré, jsem v bezpečí, zvířátko zaleze do svého pelechu. S něžnou letmostí se dotýkám jabloňových lístků, větví, lačkové konstrukce altánu, přejdu rozlehlý, leštěnými kameny vydlážděný dvůr. Až k vyřezávaným dveřím se speciálním kováním. S ornamenty propletených hadích těl, které navrhovala maminka. A které pro ni pečlivě vyrobil mladý kovářův pomocník Ládínek Stolař.

Ztuhlými prsty obejmu kovovou vlnovku černé kliky, překryju hadí obrazce. Zatlačím plnou vahou svého těla. Je odemčeno.

Vejdou.

Nemilosrdná rána naděje přímo mezi oči. Na vysokém stojanu v hale visí tatínkův klobouk, ještě tam visí, nestačil si ho *tehdy* nasadit, přestože bez pokrývky hlavy z domu nevycházel. Nikdy. Nestačil si ho *tehdy* nasadit, když ho gestapo odváželo. My se zaskočeně dívali. Jak se potupně drápe na korbu malého nákladáku, kde už kdosi seděl; posouvali se, aby mu udělali místo. Zaskočeně jsme sledovali i maminku, k níž jsme rozpačitě vzhlíželi. Která neplakala, nerozčilovala se, nepanikařila. *Říkala jsem mu to, mezkovi, počkáme nějakou dobu u našich, v Praze, ve vnitrozemí, pak by se vidělo.*

Věřila, že se tatínek vrátí. Že je to omyl. A nejvíc se jí dotklo, že tatínka neposadili do osobního auta, že musel na rozhrkané nákladní auto k ostatním. A že mu neurvale strhli pásku, kterou si spěšně navlékal.

Nikdy jsem ho už neviděla. Nikdy.
Teď můžu nahmátnout jeho klobouk.

Horká čočková polévka

Dveře napravo vedou do jídelny a kuchyně. Pocítím mra-
venčení. Jak mi maminka bubnovitě přejížděla jemnými
prsty po zádech, podél celé páteře. Odshora až dolů. Od-
shora dolů.

„Sed' rovně a nehrb se, budeš zkroucená jako para-
graf.“

Starší sestra spiklenecky mrkala, *vydrž, tím já si prošla taky*.
Bratr se uchichtával, *na tu platí jen pořádná herda do zad, na
mazánka mazanýho*.

Svírám druhou kliku svého domova.

Odhodlávám se otevřít.

S poslední, nesnesitelně poslední nadějí, že u stolu bu-
dou sedět všichni. Že se čeká na zpozdilou. Která se vzdá-
lila, propadla do černé jámy, vyškrábala se z ní. A s roze-
dranýma rukama se navrácí zpátky do světa, který načas
přetřela pokřivená noční můra. Pootevírám dveře, budu
sedět rovně, už vždycky budu u stolu sedět rovně, jako
pravítko, budu sedět rovně, maminko, slibuju, slibuju, je-
nom ať jsi tu, vracím se jiná, skoro dospělá, ne, *jsem* dospě-
lá, dětská slova se rozkutálela a vytratila, kůže zvrásněla,
prosím, pane Bože, prosím, ať jste tu, ať tu sedíte a usmí-
váte se, ať se smějete a natřásáte, ať se chechtáte jako šíle-
ní, ať se smíchy válíte po zemi a popadáte za břicha. Jak
jste si ze mě vystřelili. Že jsem v té kruté hře obstála. Že
žijeme. Žijeme.

Než průchod rozevřu, napočítám do sedmi. Šťastné
číslo.

V jídelně skutečně někdo stojí.